

תעיתי כשה אובד בקש עבדך

מהרה"ג ר' ישראל פרידמן שליט"א – רב קלויז טשארטקוב מנשטער ומח"ס שבט מִישראל

כתיב בפרשת וירא (בראשית כא, יד) דכאשר אברהם אבינו גירש את הגר מביתו "ותלך ותתע במדבר באר שבע" וכתב רש"י בשם המדרש "ותלך ותתע, חזרה לגלולי בית אביה". והקשה הגאון רבי מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל (הובא בספר משחת שמן להגר"ח קופמן זצ"ל) שדברי רש"י צ"ב, דאיפה מרומז במילים אלה שהיא חזרה להיות עובדת ע"ז, והלא הכתוב רק מספרת לנו שאבדה דרכה במדבר ואיך דייקו חז"ל שנעשתה עובדת ע"ז.

ותירץ הגר"מ פוגרמנסקי ע"פ מעשה שהיה עמו, שאחרי מלחמת העולם השנייה נהג להסתובב בערי ליטא עם מוהל אחד למול ילדי ישראל שלא מלו אותם בשנות המלחמה, ונסעו פעם בערב שבת ובטעות ירדו מהרכבת בעיירה אחרת ממה שהיו צריכים, והיה סמוך לשבת וחפשו אולי יש יהודי במקום שיכולים להתאכסן בביתו ולא מצאו. והיה המוהל מפחד מאד ובפרט שבאותם שנים שררה הפקרות גדולה על אדמת אירופא כתוצאה מהמלחמה והיה סכנה ליהודי להיות לבד במקום זר.

והרגיעו הגר"מ שאין לו ממה לפחד ובודאי הכל בהשגחת השי"ת ולא לחינם נקלעו לכאן, ותוך כדי הילוכם בעיירה זו פגשו יהודי אחד ההולך לקראתם ואמר להם שהוא מחפש מוהל שימול את בנו הנולד לו, והיום הוא היום השמיני. וראו אז היאך הנהיגם יד ה' למקום זה כדי להכניס ילד יהודי לבריתו של אאע"ה בעתו ובזמנו.

הבוטח בה' אינו מרגיש את עצמו כתועה

ואמר אז הגר"מ פוגרמנסקי שזהו הפירוש מה שלמדו חז"ל מלשון הפסוק ותלך ותתע שחזרה לגלולי בית אביה, כי מה שהאדם חושב שתועה בדרך אין זה אלא כשיש בו חסרון אמונה, כי באם היה מאמין בהשגחה פרטית על כל צעד ושעל שבודאי אינו תועה כי לכל מקום שמזדמן שם צריך להגיע, כי המאמין בהקב"ה ויודע דרך אמונה אינו תועה גם "כי אשב בחושך ה' אור לי", (מיכה ז, ח) וממה שאמר הכתוב לשון זה שתעתה בדרכה, הרי זה סימן שחזרה לגלולי בית אביה ואינה מאמינה עוד בהשגחת ה'. ע"כ דברי הגר"מ פוגרמנסקי המובא בספר משחת שמן.

אמנם לכאורה יש לשאול על זה קושיא חזקה, דהא מצינו לשון זה גם באברהם אבינו, כששאל לו אבימלך למה אמר ששרה היא אחותו, השיב לו אברהם אבינו (בראשית כ, יג) "ויהי כאשר

התעו אותי אלקים מבית אבי ואמר לה זה חסדך אשר תעשי עמדי אל כל המקום אשר נבוא שמה אמרי לי אחי הוא."

וברש"י שם כתב "כאשר התעו, וא"ת מהו לשון התעו, כל הגולה ממקומו ואינו מיושב קרוי תועה כמו ותלך ותתע (לקמן כא, כט). תעיתי כשה אובד (תהלים קיט, קטו) יתעו לבלי אוכל (איוב לח, מא), יצאו ויתעו לבקש אכלם":

הרי שגם אברהם אבינו השתמש בלשון זה ורש"י מפרש שהכוונה היא "כמו ותלך ותתע", ואם כן איך שיך לפרש שמי שמתמש בלשון זה שהוא תועה הוי סימן שאבד אמונתו בהשי"ת, והדבר צ"ב.

ונראה לתרץ דיש חילוק יסודי בין האופן שהתורה מתאר את טלטולי הגר ובין ג' דוגמאות הללו שהביא רש"י. בהגר כתיב "ותלך ותתע במדבר" ולא מוזכר בפסוק זכרון ושם ה', משא"כ בג' פסוקים הנ"ל שהביא רש"י מוזכר בכל הג' פסוקים זכרון ה'.

אברהם אבינו אמר "ויהי כאשר התעו אותי אלקים" וביאר רש"י "כשהוציאני הקב"ה מבית אבי להיות משוטט ונד ממקום למקום". אכן גם אברהם היה תועה בדרך ולא ידע לאן הוא הולך, וזה היה הנסיון של לך לך "להיות משוטט ונד ממקום למקום", אבל הוא ידע והכיר "שהוציאני הקב"ה מבית אבי", שהבין שזה לא קרה מעצמו ובמקרה, אלא שהקב"ה הוציאו והוא ית' נמצא אתו כל הזמן וכל הדרך, והוא ביד השי"ת, ואין הוא נאבד ח"ו, דהגם דאינו מכיר סביביו אבל תמיד הוא נמצא תחת השגחת השי"ת ושמירתו.

אבידה שסופה להתבקש

וכן בפסוק שני שהביא רש"י שאומר דוד המלך (תהלים קיט, קעו) "תעיתי כשה אובד בקש עבדך" הלא דוד המלך ביקש מהשי"ת שיצילו ולא יתעה עוד והוא כמו שה נאבד המבקש לשוב לבעליו, וכן אמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ד) "ר' יהודה בן בתירה אומר, ממשמע שנאמר תעיתי כשה אובד בקש עבדך, אבידה האמורה להלן סופה להתבקש".

וכן היא בפסוק השלישי שהביא רש"י ופסוק זה נאמרה לאיוב שהשיב השי"ת לאיוב איך אתה חושב שאני עזבתי הארץ "מי יכין לעורב צידו כי ילדיו אל, א-ל ישועו יתעו לבלי אוכל". שאמר השי"ת לאיוב הלא אפילו הבני עורב שאין הוריהם נותנים להם לאכול כי כך דרך העורבים לשנוא את ילדיהם, גם הם מקבלים אוכל ממני ויודעים שא-ל ישועו שהשי"ת יושיע אותם.

אבל אצל הגר כתיב רק "ותלך ותתע" ואין מוזכר כלל שם וזכרון ה', משום שהיא חשבה את עצמה כאבודה, ועל זה העידו חז"ל שמכאן ראייה שחזרה לגלולי בית אביה, שיהודי שיש לו אמונה אינו מרגיש את עצמו כאבודה, דתמיד יודע דהשי"ת נמצא תמיד עמו בכל מצב שהוא מוצא את עצמו.

יהודי אינו לבד אף פעם

ובענין זה סיפר לי מרן אדמו"ר שליט"א מבאיאן דכאשר הרה"ק האביר יעקב מסאדיגורא זי"ע היה פעם בהר הכרמל יצא לשאוף אויר קצת, והלך לבד בלי שום גבאים, ואחד שאלו היתכן שהרבי הולך לבד, והשיב "א איד איז קיינמאל נישט אליין, דער אייבישטער איז אלמאל מיט איהם". (יהודי אינו לבד אף פעם, השי"ת נמצא אתו תמיד).

וזהו שהדגיש דוד המלך ע"ה כאשר היה סובל רדיפות רבות וצרות ואמר על עצמו (תהלים עג, ב) "ואני כמעט נטיו רגלי כאין שפכו אשוריי" עכ"ז ידע שהשי"ת עמו וכמו שהמשיך ואמר (שם עג, כג) "ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני" (תהלים צד, יח) "אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני" וכן רבות.

והנה לעת עתה הרבה יהודים מרגישים על עצמם הרגשה זו של דוד המלך "תעיתי כשה אובד" שמרגישים מאוד איך שאנו "שה אחת בין שבעים זאבים", וכל אויבי עמך ורשעי הארץ מאיימים עלינו, "אבד מנוס ממני אין לי מכיר", אמנם צריכים לחזק את עצמינו בסיפא הפסוק "בקש עבדך מצותיך לא שכחתי" וכדאיא בגמ' מכות (כד.) "אמר רב מסתפינא מהאי קרא (ויקרא כו, לח) 'ואבדתם בגוים'. מתקיף לה רב פפא דלמא כאבידה המתבקשת דכתיב 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך'", וביאר שם המהרש"א "אמר תעיתי כשה אובד המתבקש מבעליו, כן בקש עבדך האובד בגלות ואף שפשע העבד כך הנה 'מצותיך לא שכחתי' והם עמי בגלות, וראוי לך לבקש אותי בשביל מצותיך אשר עמי".

הרי הגם שפשענו בגלות עכ"ז בזכות המצות שכן קיימנו אנו מבקשים מאת השי"ת שירחם עלינו ושראוי לו ית' לבקש אותנו ולהציל אותנו. ועל דרך זה מובא בספר דברי יחזקאל דבר נפלא מהרה"ק ר' יחזקאל משינאווא זי"ע שהקשה שעל פי דקדוק היה להפסוק לכתוב "תעיתי כשה נאבד" ומהו הלשון "כשה אובד" דלשון אובד משמע שהשה אבד איזה דבר והול"ל נאבד דמשמע שהשה נאבד מן הרועה.

הרועה לא אבד את השה

ופעם אחת ראה הרה"ק משינאווא איך שהרועה הנהיג עדר רחלים, ושה אחת הלך מעט רחוק מהאחרים התחיל לרוץ הנה והנה וצועק ומבקש את הרועה כי לא ראתה את העדר והרועה, אמנם הרועה שמע בכיית השה וראה אותה. **מעשה השה לא היתה נאבדת כי הרועה ראה אותה אבל השה איבדה את הרועה.**

וזהו כוונת דוד המלך "תעיתי כשה אובד" כי בחשכת הגלות בקשתיו ולא מצאתיו ואנו כמו השה שאיבד את הרועה, עכ"ז אין אנו אבודים ח"ו מאיתו ית', כי הוא ית' משגיח עלינו תמיד והרועה לא אבד אותי ח"ו כי הרועה ימצא אותי תכף כשיבקש אותי, על כן התפלל בקש עבדך מצותיך לא שכחתי, ותוציא אותנו מחשכת הגלות הזה.

כי תעבור במים אתך אני

ואכן עלינו לחזק את עצמינו בדברי הפסוק (ישעיה מג, ב) **"כי תעבור במים אתך אני, ובנהרות לא ישטפוך, כי תלך כמו אש לא תכוה, ולהבה לא תבער בך"**, הרי שבכל הצרות שעוברים עלינו מבטיח לנו השי"ת **"אתך אני"**, שהוא ית' נמצא אתנו ואין אנו אבודים ח"ו, ולכן "ובנהרות לא ישטפוך, כי תלך כמו אש לא תכוה, ולהבה לא תבער בך", ואכן יהודי אינו לבד אף פעם, השי"ת נמצא אתו תמיד וכמו דכתיב **"ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני"**, **"אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני"**.

וכן כתיב בפרשת וילך (דברים ל, ג) **"ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה"** ובגמ' מגילה (כט.) איתא **"תניא רבי שמעון בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שבכל מקום שגלו שכינה עמהן, גלו למצרים שכינה עמהן שנאמר הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגו', גלו לבבל שכינה עמהן שנאמר למענכם שלחתי בבלה, ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך והשיב לא נאמר אלא ושב מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות"**.